

Organismus Země

Řekli jsme si, že ekosystémy můžeme považovat za organismy. Mnozí lidé si uvědomují, že za jeden velký ekosystém a tedy organismus lze považovat i samotnou planetu Zemi. Na vědecké úrovni tuto myšlenku zformuloval zejména známý britský biolog James Lovelock (1919), autor teorie Gaie. Ve svých knihách, z nichž dvě vyšly i v českém jazyce (viz seznam literatury), představuje svou hypotézu a posléze i teorii Země jako superorganismu, který si dokáže zachovávat vyvážený stav, tzv. homeostázi. Jestliže je pro nás těžké představit si celou planetu jako živou, když víme, že její velká část nevykazuje žádné známky života, můžeme si, radí Lovelock, pro srovnání představit hlemýždě, který má také zdánlivě neživou ulitu, anebo strom, kde vlastní živé pletivo kambia tvoří jen tenkou vrstvičku, a přece nikdo nepochybuje, že strom je živý. Lovelock si uvědomuje, že naše planeta je víc než jen ekosystémem (tedy souborem organismů, které na ní žijí, a jejich prostředí), ale že je skutečným organismem se vším, co k tomu patří. Život na planetě, říká Lovelock, nemůže existovat jen izolovaně na jejích částech; na to je příliš křehký a neudržel by se. Jedině je-li živým organismem celá planeta, může se na ní rozvinout a udržet život v podobě biosféry. Zároveň však také upozorňuje na současné nemoci tohoto organismu: na horečku, na překyselení a na poruchy ozonové vrstvy jakožto onemocnění pokožky. Pochopení skutečnosti, že Země je živý organismus, vlastně bytost, bylo pro Lovelocka hlubokým zážitkem religiozního charakteru: *„Když jsem v duchu poprvé spatřil Gaiu, cítil jsem se tak, jak se asi musel cítit astronaut, když stanul na Měsíci a pohlížel zpět ke svému domovu - Zemi. Pocit sílil úměrně tomu, jak se teorie rozvíjela a jak se objevovaly důkazy pro to, že Země je živým organismem. Myslet na Zemi jako na*

*živou bytost vzbuzuje pocit, za šťastných dnů a na správných místech, jako by celá planeta slavila jeden posvátný obřad. Ve chvílích správného naladění a vnímavosti člověka k přijímání může samotné bytí na Zemi přinášet stejné uspokojení jako kterákoli náboženská slavnost.*¹⁴

Také pro Viktora Schaubergera byla Země živá; zatímco však Lovelock nahlíží Zemi jakoby zvenčí, z vesmíru, vnímal Schauberger pod svýma nohama a všude kolem sebe její tepající tělo, jehož jsme koneckonců součástí. Schauberger se celý svůj život zabýval vodou a lesem a považoval je za předpoklady existence veškeré lidské kultury, s velkým znepokojením proto sledoval, jak se s nimi v takzvaném civilizovaném světě zachází. Voda pro něj byla krví Země; a pokazí-li se krev, zahyne celý organismus. Schauberger pochopil, že les je kolébkou vody a že jeho mýcení, které v první polovině 20. století postihlo obrovské plochy snad všech evropských zemí, kde dosud původní lesy rostly, vede právě ke zkáze vody. Obnažená prameniště vysychala, voda vystavená slunci ztrácela napětí a její kvalitativní vlastnosti se prudce zhoršovaly.

Vodní toky, od maličkých potoků přes řeky až po veletoky, protkávají jako krevní cévy tělo velkého organismu Země. Dnes je pro nás normální, že průzračnými jsou jen horské bystřiny; větší toky bývají kalné a neprůhledné. Neuvědomujeme si, že tomu dříve bývalo jinak, a mnohdy si to ani nedokážeme představit. Dokonce i tak velké evropské řeky jako Labe, Dunaj a Rýn, jejichž kvalita vody je dnes žalostná, bývaly zřejmě kdysi průzračné. V Rýnu prý bylo i přes hloubku několika metrů vidět až na dno a v noci pak koryto zářilo zlatavým světlem z výbojů, vznikajících vzájemným otíráním křemenů unášených vodou. Tento jev dal vzniknout pověsti, že na dně Rýna mají své kovárny

skřítkové, kteří zde vyrábějí zlaté šperky - motiv, který nacházíme ve Wagnerově opeře Rýnské zlato. Zkáza tohoto rajskeho stavu začala tím, že byl vykácen les v oblasti prameniště a na horním toku. Z obnažené půdy se za deště splavovaly její částičky do potoků a řek a jejich koryta se začala zanášet bahnem. Lidé usoudili, že jediným řešením je koryta řek napřímit a zvýšit tím rychlost toku, který by sediment unášel pryč. Jenže ten se usazoval o kousek dál, a tak se v narovnávání pokračovalo, a zároveň se pořád dokola bagrovalo zanášející se dno. Jak to vše dopadlo, víme sami. Koryta všech řek jsou narovnaná a zahloubená, a mnohdy i vybetonovaná či vydlážděná, voda je kalná a špinavá a nikoho ani nenapadne, že by se z potoků a řek dala voda pít.

Mnohdy se už ale nedá pít ani voda podzemní; její hladina často značně poklesla a na mnoha místech je otrávená dusičnany, fekáliemi, chemikáliemi. Dokonce i mnoho pramenů kdysi léčivých a ještě dříve posvátných je dnes už nepitných. Zamyslíme-li se nad tím, že jsme si otrávilí nejen povrchovou, ale i spodní vodu, uvědomíme si, že je to velmi povážlivé, i když se nad tím dnes málokdo pozastavuje. Otrávilí jsme krev naší matky Země a nijak nás to neznepokojuje. Schauberger navíc poukazuje na to, že voda prodělává v těle Země určitý koloběh, během něhož zraje a vyvíjí se, a teprve až tento koloběh ukončí a vyjde v prameni na povrch, je zralá k požívání a jedině tehdy i trvale zdraví prospěšná. Pití nezralé vody podle něj člověka zbavuje energie a vede k onemocnění.

Jiným alarmujícím jevem, který si u našich řek téměř neuvědomujeme a nepřipouštíme, je úbytek vody. Zatímco dříve byla rozsáhlá území zalesněná a další oblasti měly podobu močálů napájejících řeky, dnes jsou na těchto místech pole, v horším případě pak

zastavěné, vybetonované a vyasfaltované plochy, z nichž dešťová voda stéká kanalizací do vodních toků a rychle opouští krajinu. Holá půda nemůže řeky napájet, protože nemá čím. Z kdysi mohutných toků se tak staly potůčky a stružky.

Schaubeger také vysvětluje, že srážková voda nemůže na holé zemi prohřáté sluncem do půdy pronikat a rych-

le se zase odpařuje. Na půdě porostlé rostlinami dochází naopak k tomu, že odpařováním vody rostlinami, zejména stromy, se odebírá teplo z kořenové oblasti a půda se ochlazuje; teplejší masy vody pak stoupají z hloubky nahoru a zásobují půdu vláhou a zároveň živinami. Stejnou funkci plní také stromy rostoucí na břehu řek; ochlazují břehy nejen svým stínem, ale i odběrem tepla svými kořeny, a toto ochlazování je pro kvalitu vody důležité. Schaubeger už jako chlapec pozoroval, že pramen vystavený slunci vyschl.

Když už hovoříme o organismu Země a Schaubegerových znepokojivých pozorováních, musíme se zmínit ještě o jedné věci. Celá naše současná civilizace je postavena na spalování takzvaných fosilních paliv, především ropy, uhlí a zemního plynu. To jsou dnes strategické suroviny, které svým majitelům přinášejí pohádkové zisky a kolem jejichž zásob a těžby se točí světová ekonomika a politika. Množství těchto zásob je odhadováno různě, jisté však je, že se zvolna tenčí. Schaubeger dospěl k poznatku, že uhlíkaté látky v podobě odumřelých zbytků živých organismů jsou pro Zemi důležitou surovinou k výstavbě nového života a vytváření jeho vyšších forem v průběhu evoluce. Země podle něj nebuduje živá těla z anorganických prvků, ale ve svém cykloidním pohybu přeměňuje odumřelé organické látky. A ta kdysi

obrovská ložiska ropy a uhlí nejsou podle něj ničím jiným než zásobou Země uloženou pro budoucí tvorbu života. A zatímco dnes uvolňují svoji uloženou energii v podstatě zhoubným, životu nepřátelským způsobem, měla by ji vlastně uvolnit ve prospěch života v budoucích věcích. Jestliže nyní tato ložiska budoucího života vyrábujeme, připravíme se o možnost další existence. To je jeden z dalších dokladů neudržitelnosti a zvrácenosti naší současné civilizace.

Radomil Hradil